יא א טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף יא:

יב ב ג מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה יג ופ"ט הל' יד סמג לאוין רמג טוש"ע י"ד סימן רטז סעיף יב:

* כ"י ראה ותוס' חולקים

נושא

ליישב סתירה בשיטות התנאים בדין נדרים הכוללים דברים אחרים כגון הנודר מן החלב האם זה כולל קוים

גמ' ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר לא קשיא *מר כי אתריה ומר כי אתריה: באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא, באתריה דרבי יוסי לקומא נמי קרו ליה 'קומא' דחלבא: תניא הנודר: מן החלב מותר בקום, מן הקום מותר בחלב, מן החלב מותר בגבינה, מן הגבינה מותר בחלב, מן הרוטב מותר בקיפה, מן הקיפה מותר ברוטב. אם אמר "בשר זה עלי" אסור בו וברוטבו ובקיפו. הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין, אמר "קונם יין זה שאיני טועם" ונפל לתוך התבשיל- אם יש בו טעם יין הרי זה אסור: **מתני'** הנודר: מן הענבים מותר ביין, מן הזיתים מותר בשמן. אמר "קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם" אסור בהן וביוצא מהן: **גמ'** בעי רמי בר חמא "אלו"=דוקא, או "שאיני טועם"=דוקא? *ס"ד "אלו"=דוקא, "שאיני טועם" למ"ל? הא קמ"ל דאע"ג דאמר "שאיני טועם" אי דאמר "אלו" מיתסר ואי לא, לא. אמר רבא ת"ש "קונם פירות האלו עלי", "קונם הן לפי", אסור בחילופיהן ובגידוליהן הא ביוצא מהן מותר, ה"ה דאפי' ביוצא מהן אסור והא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן כגידוליהן דמי. ת"ש "שאיני אוכל ושאיני טועם" מותר בחילופיהן ובגידוליהן הא היוצא מהן אסור, איידי דלא נסיב ברישא "יוצא מהן" לא נסיב נמי בסיפא "יוצא מהן". ת"ש אמר ר' יהודה מעשה ואסר רבי טרפון עלי ביצים שנתבשלו עמו אמרו לו (א) אימתי בזמן שאמר "בשר זה עלי" שהנודר מן הדבר ונתערב באחר ויש בו בנותן טעם הרי זה "אסור". "באלו" לא קא מיבעיא לן דדוקא הוא, כי מיבעיא לן ב"שאיני טועם" דוקא או לאו דוקא? ת"ש *דג דגים שאיני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין חיים בין מבושלים ומותר בטרית טרופה ובציר. אמר רבא וכבר יצא מהן:

מתני'

לחם שמעורב בו קמח

לא מוזכר בהן שאיני טועם

גמ' ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר · אשישין אמרי בירושלמי דאיתון עלפחי דמגבלן ומטגנן בדבש ומדרבי יוסי קפריך *דאילו לרבנן לא קשיא דאע"ג דגבי חלב שרו בקום היינו משום דקום לאו חלב הוא אבל אשישים אע"ג דמטגנן בדבש עדשים נינהו אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דהי הכא שרי משום דכיון דאית בהו דובשא אשישין מיקריין כ"ש דלא ה"ל למיסר בקום שהוא ד"א לגמרי ומפרקינן דטעמא דרבי יוסי משום דבאתריה הוו קרו לקומא 'קומא דחלבא' וכל שם אבין עליו אסור אבל אשישים כיון שנשתנו ואין שם עדשים עליהן שרו, ורבנן נמי משום הכי שרו בקום משום דבאתרייהו לחלבא קרו ליה חלבא 'ולקומא' קומא וא"ת לר' יוסי תינח דנודר מן החלב אסור בקום לפי שעדיין שם חלב עליו 'דקומא דחלבא' קרו ליה אלא נודר מן הקום אמאי אסור בחלב הא לא קרו ליה חלבא דקומא יש לומר דכיון דקרו לקומא קומא דחלבא הוו להו חלב וקום דבר אחד: *מתני' הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין · שאין במשמעות של נודר מן היין אלא כשהוא בעינו: קונם יין שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין הרי זה אסור · דכיון דאמר שאני טועם אסור אפי' ע"י תערובות דכיון שיש בו טעם יין הרי הוא טועמו בו: אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם אסור בהן וביוצא מהן · בגמ' מפרש איסורא אי הוה משום אלו או משום שאני טועם: גמ' בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאני טועם דוקא · ודאי פשיטא ליה לרמי בר חמא דבחד מינייהו סגי אלא דמספקא ליה אי אלו דוקא ולא שאני טועם דלא מהניא מידי או שאני טועם דוקא ואלו לא מהני כלל והדר ליה אי ס"ד אלו דוקא שאני טועם למה לי ובדין הוא דהוה מצי למימר ליה נמי אי שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא דקמייתא נקט וה"ה לאידך: ומתרלינן הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו מיתסר ואי לא לא ומינה נמי דאי שאני טועם דוקא הא קמ"ל דאע"ג דאמר אלו אי אמר שאני טועם מיתסר ואי לא לא: ואיכא למידק היכי מספקא ליה לרמי בר חמא דליהוי שאני טועם עדיף טפי מאלו דהא אנן תנן איפכא קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן אלמא טפי עדיף אלו משאני טועם יש לומר כי עדיף ה"מ לגבי חילופיהן וגדוליהן דאיתנהו בכלל אלו כיון דיחדינהו שוינהו כהקדש וכמו שנפרש לפנינו בסיעתא דשמיא ומש"ה בדין הוא דליתסרו חלופיהן וגידוליהן כי היכי דאסירי בהקדש אבל כי אמר שאני אוכל שאני טועם לא משמע דליתסרו חלופיהן וגדוליהן דאדרבה הא אפקינהו שהרי כשאוכל חילופיהן וגידוליהן אינו טועם מהם כלל: אמר רבא ת"ש קונם פירות האלו עלי וכו' הא ביוצא מהן מותר · דס"ד דאי יוצא מהן אסור טפי הוי רבותא דלישמעינן דיוצא מהן אסור אע"פ שנשתנית צורת הפירות שאסר עליו מחילופיהן וגדוליהן שעדיין היא קיימת ומפיך ליה דאדרבה הא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן אע"פ שלא יצאו מגוף האיסור כגידוליהן דמו וכל שכן יוצא מהן שיצא מגוף האיסור ממש ובדין הוא דהוה מצי למיפשט בעיין ממתניתא דתניא לעיל בסמוך ואם אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפו אלא דממתניתין בעי למיפשטה: ת"ש שאיני אוכל וכו' הא ביוצא מהן אסור · דאי יוצא מהן מותר ודאי לגבי שאיני אוכל שאיני טועם הויא רבותא טפי שריותא דיוצא מהן משריותא דחילופיהן וגידוליהן כדכתיבנא לעיל · ומהדר ליה דאין ה"כ אלא איידי דלא נסיב רישא יוצא מהן משום דאיסורא דחילופיהן הויא רבותא טפי לא נסיב סיפא יוצא מהן: תא שמע אמר רבי יהודה וכו' אלא באלו לא קמבעיא לן דדוקא הוא דמתניתין היא כי קמבעיא לן שאיני אוכל שאיני טועם דוקא הוא ומתני' או או קתני או לאו דוקא הוא והא קמ"ל דאע"ג דאמר שאיני טועם אי אמר אלו אין ואי לא לא ואתינן למיפשטה מדקתני ומותר בטרית טרופה ובציר אלמא שאיני טועם לאו דוקא: אמר רבא וכבר יצא מהן · לעולם שאיני טועם נמי דווקא ואי יצא לאחר מכן אין ה"נ דאסיר וכי תנן דשריין בשכבר יצא מהן קודם נדרו: ולענין הלכה באלו פשיטא לן דדוקא הוא ואסור ביוצא מהן בשאיני טועם מספקא לן ולא איפשיטא בעיין וכיון דלא איפשיטא משמע דנקטינן לחומרא · ואיכא מ"ד דהיינו טעמא דאסור ביוצא מהן משום דכיון דנחית כולי

לעיל ע"א

גמ' מן העדשים אסור באשישים · בלחם שמעורב בו קמח של עדשים דקסבר אשישים בכלל עדשים הם: **ורבי יוסי מתיר** · דלא הוי בכלל עדשים קשיא דרבי יוסי אדר' יוסי, קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אסרי הכא ואמרי אשישים בכלל עדשים, ובמתניתין שרו דקאמרי קומא לאו בכלל חלב הוא, והכי נמי קשיא לרבי יוסי דהכא מתיר משום דסבירא ליה דאשישים לאו בכלל עדשים ובמתני' קאסר דסבירא ליה קומא בכלל חלב היא קיימא: **קומא דחלבא** · והואיל והוי בכלל חלב להכי אסור והכי נמי מתרילנא לברייתא באתריה דתנא קמא קרו ליה "אשישים" לפת של עדשים ובאתריה דר' יוסי לא קרו אשישים הלכך שרי ר' יוסי: **מותר בתבשיל שיש בו טעם יין** · שהרי לא נדר מטעמו של יין: **מתני' קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם** · הואיל ואמר (ב) טועם אסור בהן: **וביוצא מהן** · בשמן וביין: **גמ' אלו דוקא** · דמשום "אלו" אסור בהן וביוצא מהן או דילמא שאיני טועם דוקא דמשום דאמר שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **אי ס"ד אלו דוקא** · ושאיני טועם לאו להכי תנא, שאיני טועם למה לי: **הא קא משמע לן דאע"ג דאמר שאיני טועם אי אמר אלו מיתסר** · ביוצא מהן אי לא לא והכי נמי [אי הוי] אמרי' ואי אמרת שאיני טועם דוקא ואלו לאו דוקא למאי תנא אלו [והוה מתרלינן] הא קמשמע לן אע"ג דאמר "אלו" אי אמר "שאיני טועם" מיתסר ביוצא מהן אי לא לא מאי: **פירות האלו** · כיון דאמר אלו אסור בחילופיהן ובגידוליהן ודייקינן מיניה הא ביוצא מהן כגון סחט משקה מותר ושמע מינה דאלו לאו דוקא: תריץ לא תימא הא ביוצא מהן מותר אלא הוא הדין דאפי' יוצא מהן אסור דהא אלו קאמר ואלו דוקא והא דלא נקט בהדיא אסור ביוצא מהן: **הא עדיפא לאשמועינן דחילופיהן** · אע"ג דלא הוו גופייהו, כגידולין דמו: **שאיני אוכל ושאיני טועם** · כגון דלא אמר (ג) ואלו טועם משמע דמדידהו גופייהו קאמר לפיכך מותר בגידוליהן ובחילופיהן ודייקינן הא ביוצא מהן אסור דהא טועם מגופייהו קאמר אלמא דשאיני טועם דוקא: **הוא הדין דאפי' ביוצא מהן מותר** (ד) **איידי דלא תנא ברישא יוצא מהן מותר** · דעדיפא ליה נקט לא קתני בסיפא יוצא מהן: **בזמן שאמר בשר זה עלי** · דהוי כמ"ד אלו עלי וש"מ אלו דוקא: **ומותר בציר** · דהיינו ציר היוצא מהן אלמא דשאיני טועם לאו דוקא: **אמר רבא** · תריץ הא דקתני מותר בציר שכבר יצא מהן קודם שנדר ולהכי מותר אבל אם לאחר שנדר יצא מהן לעולם אימא לך דאסור ושאיני טועם דוקא:

מתני'

א רבנן חולק

[לקמן נג:]

[פסחים ג: וש"נ]

* רק אחרי הסוגי"ם הגמ' מנסה לענות לשאלה מתוך הסוגי"ם הגמ' אבררת אחד מצדדי השאלה

לעיל מז. לקמן מי [נט.]

[לעיל נה:]

◆

פי' הרא"ש

ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר וקשה לתרוייהו: ומשני מר כי אתריה כו' ובאתריה דר' יוסי לקומא קרו נמי קומא דחלבא · וכן בעדשים באתרא דרבנן קרו לאשישים "אשישים דעדשים" אי נמי לרבנן דפסולת נקרא על שם העיקר ולרבי יוסי לא: אלו דוקא או שאיני טועם דוקא ·

א לפי תוס' זה כגי' דלא איפכא

◆

נושא/מבנה

◇ נסיונות לפתור השאלה האם "אלו" דוקא או "ש' טועם" דוקא - כדי שגם היוצא מהם תיכלל בנדר - במי שאמר "קונם זיתים אלו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן"

הוספות

ורמינהו אסור באשישין · דפסולת עדשים(אינם) בכלל עדשים ורבי יוסי מתיר קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבנן אדרבנן: לא קשיא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם [ובאתרי' דר"י לקומא] קרו ליה נמי קומא דחלבא: מן הרוטב מותר בקיפה · דקלוקי בשר אף כי איכא נתינת טעם מן הרוטב דלא אסור אלא הקפוי רוטב בלבד וכרבנן דפליגי אדרבי יהודה במתני': בשר מותר ברוטב בשר זה אסור ברוטבו ובמקפה אי איכא נתינת טעם: אלו דוקא או שאיני טועם דוקא · אמתני' בעי דקתני קונם זיתים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא מהם ומיבעי ליה מה שאלו אוסרין יוצא מהם איידי דאמר שאני טועם דוקא אבל אם לא אמר אלא קונם אלו עלי לא מיתסר אלא (ביוצא) מהם וא"ת היכי תליא למיתר דשאני טועם חמור מקונם אלו והא גבי חילופיהן וגדוליהן דמותר בהם [כשאמר שאני טועם] וכשאמר קונם פירות אלו אסור ויש לומר דשאני גבי חילופיהן שאינו תלוי באלו כלל אלא בהזכרה כשאמר שאני אוכל שאני טועם דלא נתכוון לאסור כ"א גופם לאכול ולא חילופיהן ובשלא הזכיר שאיני אוכל ואמר קונם עלי פירות כי נמי לא אמר אלו שוינהו עליה איסור בין הם בין חילופיהן אבל לענין יוצא מהם יכול להיות דאלים טפי לישנא דשאני אוכל ושאני טועם מקונם אלו: דאי סלקא דעתך אלו דוקא שאני טועם ל"ל הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו אין אי לא לא [הגה"ה ז"ו מלאת"י מכתו"ץ] : ת"ש שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן · נראה דקאי אקונם פירות אלו דאע"ג דאמר אלו כשאמר שאני אוכל מגרע ליה איסור שגלה דגלי אדעתיה שאינו אוסר אלא באכילה אע"ג דלענין יוצא מהם הכי שאני טועם להחמיר וראיה לדבר דהא שאני אוכל קאי נמי אפירות אלו לאידך בבא האומר לאשתו קונם מעשה ידיך אסור בחילופיהן ואיירי כגון דלאמר אלו או שמא משמעות הלשון כך כשאוסר מעשה ידיה כגון אם אמר פירות אלו וקתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן ולפירוש זה ק' דדייקא הא ביוצא מהם אסור [דלמא] שאני הכא דקאמר אלו ושאני טועם ושמא מדלא נקט התנא בהדיא בסיפא קונם פירות אלו שאני טועם אלא נקט שאני טועם גרידא משמע דאפילו לא אמר אלו אסור בחילופיהן ואסור ביוצא מהם: ע"ד כא"ן הגה"ה מהר"ם וז"ה מלאת"י בפני"ם : ת"ש [קונם פירות האלו עלי וכו'] הא ביוצא מהם מותר · דאי אסור ליתני אסור ביוצא מהם וכ"ש בחילופיהן דמשמע ליה דמסתבר טפי להתיר יוצא מהם מחילופיהן [ומשני] דהה"ג דיוצא מהם אסור ולרבותא נקט יוצא מהם ואשמועינן חלופיהן כגידוליהן ואסורין דאי תנא יוצא מהם אסור ה"א דחילופיהן דברי הוא ולא בהו מגוף האיסור עצמו: ת"ש שאני אוכל שאני טועם ולא אמר אלו מותר בחילופיהן הא יוצא מהם אסור אע"ג דלא אמר אלו דאי מותר לישמעינן יוצא מהם וכ"ש חילופיהם שאינם מגוף הפירות דהכי [מתני] לעיל דחילופיהן עדיף לאשמועינן באיסורא לאיסורא מביוצא מהם וקשה לידחי כמאי דסלקא דעתך דלעיל דאדרבה מסתבר טפי לאיסורא חילופיהן מיוצא מהם וזיל הכא קמדחי ליה [וזיל הכא קמדחי ליה] ומשני איידי דלא נסיב רישא יוצא מהם כו' דהא שביק דהא עדיף ליה למיתני חילופיהן כגידוליהן לא נקט נמי בסיפא יוצא מהם ואע"ג דה"ה ודאי שרו בחילופיהן: בשר זה עלי כו' אסור בנותן טעם · ומדמי יוצא מהם לנ"ט דכי היכי דאסר אלפניה כדאמר בשר זה עלי בנ"ט ה"נ אסור יוצא מהן וזה היינו כמו אלו אלמא דבאלו מיתסר יוצא מהן · ת"ש ומותר בטרית טרופה ובציר · וציר היינו יוצא מהן אלמא בשאני טועם גרידא מותר יוצא מהם: אמר רבא שכבר יצא · פי' האי ציר דקתני היינו בציר שיצא מהם קודם נדרו ובההוא איכא איסור אף כשאני טועם דוקא אבל ביוצא מהם אחר נדרו (אסור) אימא לך דאסור דשאני טועם דוקא ולא איפשיטא לן אי שאני אוכל דוקא הלכך בעל תורה הלך לחומרא ובשאני טועם גרידא אסור יוצא מהם ועוד נשמעינן שאם אדם אוסר שלא יאכל בשר עד זמן פלוני שאסור ברוטב דהא בהא תליא דאי יוצא מהם אסור ה"ע נתינת טעם אסור דמדמה לה להדדי:

סטודר

הגהות הב"ח (א) גמ' אמרו לו כן הדבר אימתי בזמן: (ב) רש"י ד"ה קונם וכו' הואיל ואמר שאיני טועם: (ג) ד"ה שאיני אוכל ושאיני טועם כגון דלא אמר אלא שאיני טועם דמשמע דמדידהו · (ד) ד"ה הוא הדין וכו' מותר אלא איידי דלא: